

ישראל-יהושע זינגער

אַ פֿרעמדער

אַז די פויערים אין דאָרף ליעשנאָווקע האָבן זיך אין דער פֿרי דערוויסט, אַז מ'האַט ביי זייער שכן רפֿאל דעם מילנער אַרויסגעפֿירט ביינאַכט ביידע פֿערד זיינע פֿון שטאַל אַרויס, האָבן אַלע געלאָזט שטיין די אַרבעט אין פֿעלד און אַוועק צו דער מיל.

אויפֿן גרויסן פֿאַרמעליקטן הויף, איבער וועלכן הינער האָבן געפֿיקט קערנער, איז די שטאַל געשטאַנען אויפֿגעפֿראַלט. די אייזערנע שטאַבע אויף דער טיר פֿון שטאַל איז געווען איבערגעשניטן אויף דער העלפֿט. רפֿאל דער מילנער, אַ ברייט-בייניקער ייד מיט אַ שוואַרצער באָרד, וואָס איז פֿאַרווייסט פֿון מעל און מיט געצויגענע פֿלייצעס פֿון שלעפֿן זעק תבואה, האָט געקוקט מיט אומעטיקע שוואַרצע אויגן פֿון זיין פֿאַרמעלט פנים אַרויס און באַטראַכט די צוויי געשפּאַנען, וואָס האָבן איבעריקע געהאַנגען אויף דער וואַנט. ביילע, זיין ווייב, אַ יידענע מיט אַ הויכן בוזעם, וואָס איז באַשטעקט מיט שפּילקעס און נאָדל-פֿאַדעס, האָט געבראַכן די הענט און געיאָמערט מיט אַ ניגון פֿון אַ באַוויינערקע:

אַזאַ פֿאַר ליכטיקע פֿערד -- האָט זי נאָכגעזאָגט שבֿחים און געוויינט אין פֿאַרטעד אַרײַן

-- אַזאַ פֿאַר טייערע לייבן.

רפֿאלס הונט "בורעק", אַ גרויסער ברוין-הויטיקער כלבֿ, וואָס אַז ער פֿלעגט אַרײַן אין צאָרן, פֿלעגט ער איבעררייסן די קייט מיט וועלכער ער איז געווען צוגעבונדן, איז געלעגן אין מיטן הויף, אַ דערשטיקטער, מיט אַ לאַנגער בלויער צונג אַרויסגעשטעקט. פֿליגן האָבן געזשומעט און געדרייט זיך אין קאַראַהאַדן אַרום דער הינטישער צונג. די פויערים האָבן מיט די שפיץ-שטיוול צוגעגלעט די דערשראָקענע אויפֿגעשטעלטע האָר איבער דעם הונטס רוקן און געשאַקלט מיט די קעפּ:

-- אוי, ראָפּאַל, ראָפּאַל, אַ שווערע עוולה איז דיר געשען --
האַבן זיי אים באַדויערט.

רפּאל איז געגאַנגען איבערן הויף און געזוכט סימנים פֿון די
פֿערדישע פּאַדקאָוועס. אָבער קיין שום שפורן זיינען נישט געווען.

סיידן מיט פישוף זיי אַרויסגעפֿירט -- האַבן די גויעס
געמורמלט. -- קיין סימן פֿון קיין טריט נישטאָ.

וואָס פֿאַר אַ פישוף? -- האָט יאָן דער שמיד אַוועקגעמאַכט
מיט דער פֿאַרקאַשערטער און אויסגעשמירטער האַנט -- זיי האַבן די
פֿיס מיט זעק אַרומגעבונדן, די הינטישע זין, און ס'איז קיין סימן
נישטאָ...

פֿון דאָרף זיינען אַלץ נייע פויערים אָנגעקומען. די
איבערגעשניטענע אייזערנע שטאַבע, דער געהרגעטער הונט אויפֿן
הויף האַבן געוועקט צאָרן און מורא צוזאַמען אין די פויערישע
הערצער:

-- שניידן לעבעדיקע פּאַסן דאָרף מען פֿון די גנבים -- האַבן
רויע קולות זיך געהערט.

און דערנאָך באַשיטן מיט זאַלץ -- האַבן אַנדערע צוגעגעבן.

זיי זיינען געווען אויסער זיך פֿון צאָרן, רפּאל דעם מילנערס
שכנים.

ערשטנס, איז רפּאל געווען אַן אייגענער אין דאָרף. ניט נאָר ער
אַליין, נאָר אפֿילו דער פּאָטער זיינער איז געבאָרן געוואָרן אין
ליעשנאָווקע. אַלטע פויערים האַבן נאָך אפֿילו זיין זיידן געדענקט,
ווען ער איז געווען אַ פּאַכטער ביים פריץ אין הויף. אויך האָט ער זיך
געפֿירט ווי די פויערים אין דאָרף, רפּאל, גאָר ווי קיין ייד נישט. נישט
ער האָט אַ קרעמל געהאַלטן, נישט ער האָט זאָכן אויפֿגעקויפֿט.
צוגלייך מיט אַלע ליעשנאָווקער בעל-הבתים האָט ער אַליין
באַאַרבעט די ערד זיינע, האָט האָלץ פֿון וואַלד געפֿירט, בהמות
געהאָדעוועט. צוגלייך מיט די פויערטעס אין דאָרף האָט ביילע זיין
ווייב געגראָבן קאַרטאָפֿל, געמאָלקן די קי, און אויף יעדן יריד אין

שטעטל געפֿאָרן צו פֿאַרקויפֿן גענדז, הינער און אייער. אין דער אַלטער ווינט-מיל זיינער, האָבן אַלע פּויערים פֿון אַרום געמאַלן זייער קאָרן. רפֿאלס וואָג, האָט מען געוויסט, איז אַ פינקטלעכע, מען קען זיך אויף איר פֿאַרלאָזן. אחוץ דעם וואָס ער האָט ניט דערמאָנט אין רעדן די הייליקע מוטער, יעזוס-קריסטוס און זיינע הייליקע וונדן, האָט ער גערעדט פּויליש מיט אַלע פּויערים גלייך. און אפֿילו אין כּוחות איז ער ניט אָפּגעשטאַנען פֿון די שטאַרקסטע בעל-הבּתים אין דאָרף. זייער גרינג איז ער מיט אַ "קאָרץ" תּבּואה געגאַנגען איבער די שמאַלע טרעפּ פֿון זיין מיל. זיי האָבן אים דערפֿאַר פֿאַר אַן אייגענעם געהאַלטן, פֿאַר אַ ליעשנאַווקער, און זיי האָבן זיין עוולה געפֿילט ווי זייערס אַן אייגענע.

צווייטנס, זיינען זיי אומרויך געווען פֿאַר זיך אַליין. דער איינציקער אין דאָרף, וואָס האָט געהאַט אַן אייזערנע שטאַבע איבער דער טיר פֿון זיין שטאַל, איז געווען רפֿאל דער מילנער. אויך אַ הונט האָט ער געהאַט אַ גרעסערן און בייזערן פֿון אַלע אַנדערע שכּנים אין דאָרף. אויב מען האָט פֿון זיין שטאַל געקאָנט די פֿערד אַרויספֿירן, איז שוין דאָס דאָרף הפֿקר, איז קיינער מיט זיין פֿערדל נישט זיכער.

תּחילת האָבן פּויערים גענומען טענהן, אַז דאָס האָבן ציגיינער געטאָן. זיי גנבֿענען שטענדיק פֿערד, די שוואַרצע געצנדינער, און נאָר ביי זיי דאָרף מען זוכן. אָבער יאָן דער שמיד, דער חכם פֿון דאָרף, וואָס קען לייענען און שרייבן, האָט אַוועקגעמאַכט מיט דער פֿאַרקאַשערטער אויסגעשמירטער האַנט:

נאַרעשקייטן רעדט איר, מענטשן -- האָט ער געזאָגט מיט ווירדע, ווי תּמיד, ווען ער, דער געלערנטער, רעדט צום פּראָסטן המון -- ערשטנס, האָבן שוין ציגיינער לאַנג דאָ זייערע געצעלטן נישט פֿאַרלייגט. צווייטנס, האָבן ציגיינער ליב צו גיין אויף אַ לייכטער גנבֿה. שניידן אייזערנע שטאַבעס קענען זיי ניט, און דאָס איז נישט זייער אַרבעט.

-- אויב אַזוי, האָט עס יונה דער שינדער געטאָן -- האָט אַן אַלט פּויערל געפרוּווט טרעפֿן -- ער איז אַ שטאַטישער און ער ווייסט ווי אַזוי צו מייסטערעוון ביי אייזן.

יאן האָט נאָך אַ מאָל ערנסט באַטראַכט די איבערגעשניטענע
שטאַבע און דעם געדאַנק וועגן יונה דעם שינדער אויך אָפּגעוואָרפֿן :

יונה קען אָפּדרייען אַ שלאָס -- האָט ער געזאָגט -- אָבער
שניידן אַ שטאַבע קען ער נישט.

דערצו וואָלט יונה זיך נישט אָנגעהויבן מיט קיין הונט. אַ ייד
האָט פֿאַר אַ הונט מורא. באַקאַנט...

די פויערים האָבן זיך געקראַצט די קעפּ:

ווער דען האָט עס געקאַנט טאָן? -- האָבן זיי געפֿרעגט ביים
שמיד -- זאָג דו, יאן ...

יאן האָט געלאָסן אויסגעגלעט מיט די אויסגעשמירטע פֿינגער
ביידע בלאַנדע וואָנצעס אויף רעכץ און אויף לינקס און גערעדט
געלאָסן :

-- דאָס איז דעם בלינדן צעגעלעקס אַרבעט. ער איז אַ מאָל אַ
שמיד געווען. דערצו איז ער געזעסן אין קרימינאַל מיט שטאַטישע
גנבים און זיי האָבן אים אויסגעלערנט שניידן אייזן.

-- ריכטיק, יאן -- האָבן די פויערים זיך דערפֿרייט -- דאָס איז
עס טאַקע. און מיט הינט קען ער אויך אומגיין, צעגעלעק, נאָך פֿון די
צייטן ווען ער איז אַ הונט-שלעגער געווען. אַזעלכע קענען דעם
גרעסטן הונט בייקומען...

פֿון וועג איז דער עלצטער פֿון דאָרף אָנגעקומען, דער "ווייט".
ער איז געגאַנגען מיט געלאָסענע טריט, ווי פֿאַר אַן עלצטן פֿאַסט.
דאָס בלעכל פֿון זיין אַמט איז געווען צוגעטשעפעט צו דער ברוסט. די
פויערים האָבן זיך פֿאַנאַנדערגערוקט און געמאַכט אים אַ וועג צו
דער שטאַל. ער האָט באַטראַכט די ליידיקע שטאַל און געלאָזט הערן
זיין אָפֿיציעל וואָרט :

-- אַרויסגעפֿירט די פֿערד -- האָט ער געזאָגט פֿייערלעך, ווי ער
וואָלט אַ ניס אַנטדעקט -- און קיין צייכנס זיינען נישטאָ.

מיר זיינען נישט זיכער מיט די פֿערד אין די שטאַלן.

מען דאַרף זוכן ביי צעגעלעקן.

מידאַרף צעגעלעקן איינזעצן.

סיגאַנצע דאַרף ליידט פֿון דעם גנבֿ!

לאָמיר גיין צו צעגעלעקן!

לאָמיר גיין צו צעגעלעקן -- האָט דער "ווייט" געזאָגט.

ער איז געגאַנגען פֿרי ערויס. לעבן אים, יאָן דער שמיד און רפֿאל דער מילנער. נאָך זיי די פֿויערים, צו לעצט די ווייבער און די קינדער. פֿון אַ זייט פֿון דאַרף, אָפּגערוקט פֿון אַלע הייזער, אויף אַ בערגל איז געשטאַנען צעגעלעקס הייזל, אָפֿן צו אַלע ווינטן, אָן איין שטיקל פֿלויט, אָן איין ביימל. פֿאַר דער טיר איז געשטאַנען צעגעלעק און געהאַקט אַ קרומען וואָרצל פֿון אַ בויס, וואָס ער האָט אויסגעגראָבן פֿון דער ערד. כאָטש ער האָט געזען די מענטשן דערנענטערן זיך צו זיין הויז, האָט ער נישט אומגעקוקט זיך אויף זיי און ווייטער געהאַקט האַלץ. ערשט ווען דער הונט זיינער האָט גענומען רייסן זיך אויף דעם קייטל און מיט ווילדער רציחה בילן אויף די אָנקומענדיקע, האָט ער געלאָזט שטעקן די האַק אין האַלץ און איינגעשטילט דעם הונט.

-- טשיכאַ, פּשאַ יוכאַ! (שווייג, הינטיש בלוט) -- האָט ער אָנגעשריגן אויף דעם הונט און אים געוואָרפֿן אַ שטיקל האַלץ.

די פֿויערים האָבן זיך דערנענטערט, אָבער ניט באַגריסט אים מיט דעם געוויינלעכן "זאָל זיין געלויבט יעזוס כריסטוס". צעגעלעק, אַ קורץ-געוואקסיקער, אַ שטאַרק-געבויטער, ווי אַ דעמבן-קלעצל, מיט אַ גרויסער גלאַטער טשופּרינע, וואָס פֿאַלט אים אין די אויגן אַריין, האָט מיט פֿעסטע פֿיס אָנגעשפּאַרט זיך אין דער ערד און באַטראַכט די מענטשן מיט איין אויג, אַ שאַרפֿס, אַ דורכדרינגלעכס און אַ קלוגס. דאָס צווייטע אויג איז געווען ביי אים אָן אויסגערוינענס, אַ רויט שפעלטל בלויז. דער עולם האָט געוואָרט, ער זאָל אָנהייבן רעדן, אָבער צעגעלעק האָט געשוויגן. דער "ווייט" האָט זיך אויסגעהוסט, כאָטש ער האָט עס נישט געדאַרפֿט, און אָנגעהויבן רעדן:

-- צעגעלעק, מען האָט די נאַכט בײַ רפֿאל, דעם מילנער
אַרויסגעפֿירט די פֿערד פֿון שטאַל.

נו? - - האָט צעגעלעק אַ ברום געטאָן.

נו, זאָגט מען, אַז דאָס איז דײַן אַרבעט, צעגעלעק.

אַנשטאָט געבן אַן ענטפֿער, האָט צעגעלעק געלאָסן
אַרויסגענומען פֿון אַ כאַזערשער בלאַז אַביסל מאַכאַרקע, ער האָט
פֿאַרדרייט אַ פּאַפּיראַס, אַנגעקלאַפט צוויי צינד-שטיינדלעך און
פֿאַררויכערט. ערשט נאָכן פֿאַרצײַען אַ היפש ביסל רויך און
אַרויסלאָזנדיק עס צוריק דורך דעם מויל און דער נאָז, האָט ער
עטלעכע געציילטע ווערטער אַרויסגעזייעט:

אַז איר וועט זיי געפֿינען בײַ מיר, קענט איר זיי נעמען.

די פּויערים האָט אויפֿגעקאַכט זײַן געלאָסנקייט:

זיי נישט גענומען, נאָר דו -- האָבן זיי געשריגן -- אַלע זאָגן
אַזוי.

צעגעלעק האָט ווידער אַרײַנגעצויגן אַ היפש ביסל רויך:

-זאָגן קען מען אויף יעדן -- האָט ער גערעדט געלאָסן -- אפֿילו
אויפֿן גלח אַליין. פֿון זאָגן ווערט מען נישט טראָגן . . . מען דאַרף
געפֿינען אַדער האָבן עדות.

די פּויערים זײַנען נאָך מער אויפֿגעקאַכט געוואָרן. טאַקע
דערפֿאַר, וואָס ער האָט אַזוי גלאַטיק גערעדט, און זיי האָבן נישט
געהאַט וואָס צו ענטפֿערן, זײַנען זיי נאָך בײַזער געוואָרן. דער "ווויט"
האָט ברייט געעפֿנט צעגעלעקס אַרעמע שטאַל. אַ ציג האָט אויף אים
געמעקעט פֿון דעם שטאַל אַרויס.

אפֿשר איז דאָס דײַנע, ראפֿאַל? -- האָט צעגעלעק געשפּאַט --
נעם זי און מעלק זי אויס.

רפֿאל האָט די שוואַרצע באָרד אויסגעקראַצט פֿון מעל:

-- הער אויס, צעגעלעק -- האָט ער געזאָגט -- די פֿערד זײַנען
בײַ מיר טײַערע. פֿינף און צוואַנציק רובל אין מזומנים וועל איך
געבן, אַז מען וועט זיי מיר צוריק אַרײַנשטעלן אין שטאַל אַרײַן. אַלע
מענטשן הערן.

צעגעלעק האָט אויף אים געפינטלט מיטן בלינדן אויגל.

-- ביסט כיטרע, ראָפּאַל, -- האָט ער געזאָגט מיט האַס, --
אָבער צעגעלעק איז קליגער פֿון דיר. נישט איך האָב דײַנע פֿערד
גענומען, נישט איך ווייס ווער עס האָט זיי גענומען.

ער האָט אָנגעשפיגן זיך אין בײַדע הענט און גענומען האַקן
ווייטער דעם קרומען וואָרצל, נישט אומקוקנדיק זיך אויף די
מענטשן מער.

די פויערים זײַנען אַוועק בײַזע פֿון בערגל.

זינט עטלעכע יאָר האָבן זיי געהאַט פֿון צעגעלעקן אַ סך צרות
אויסצושטיין. זינט ער איז צוריקגעקומען פֿון קרימינאַל און זיך
אויפֿן בערגל באַזעצט, איז קיין מנוחה נישט געווען אין דאָרף. דאָ
איז אַ לאַפּאַטע אַוועקגעקומען פֿון פֿעלד, אויב מען האָט זי פֿאַרגעסן
אַרײַנצונעמען; דאָ איז אַ האַק פֿאַרפֿאַלן געוואָרן; דאָ האָט אַ
קאַטשקע געפֿעלט פֿון דער סטאַדע וואָס איז געקומען פֿון טײַכל.
פונקט ווי קליינע גניבֿות, זײַנען אויך גרעסערע גניבֿות אָנגעגאַנגען. אַ
מאָל פֿלעגט אַ געשפּאַן פֿאַרשווינדן פֿון שטאַל אַרויס. איין מאָל האָט
מען בײַם פּריץ דאָס פֿענצטער בײַנאַכט געעפֿנט, און דעם גאָלדענעם
זייגער אַרויסגעגאַנוועט; דער גלח האָט זיך געקלאָגט, אַז אין דער
קירכע פֿעלט געלט פֿון דער פּושקע. כאָטש דער "ווייט" איז אַלע מאָל
נאָך יעדער גנבֿה אין דאָרף געגאַנגען אויף סײַ זוכן בײַ צעגעלעקן
און אויפֿסניי גאַרניט געפֿונען, האָבן אַלע געוויסט, אַז דאָס אַלץ
שטאַמט פֿון זײַן הויז; אַז די קליינע גניבֿות מאַכן זײַן ווייב און
קינדער, און די גרויסע -- צעגעלעק אַליין. פֿריער זײַנען קיינמאָל
אַזעלכע זאַכן ניט פֿאַרגעקומען אין דאָרף.

טאַמער איז נאָך געווען ווינציק די גניבֿות, האָט צעגעלעק אויך
אַלערליי אַנדערע שאַדנס און שטיקלעך דעם דאָרף אָפּגעטאָן. איין
מאָל האָט דער ייִדישער קרעמער פֿון דאָרף געפֿונען אין דער פֿרי, אַז

עמעצער האָט אויסגעבויערט אַ לעכל אין פֿאַס נאַפֿט, וואָס ער האָט געהאַט שטיין אין פֿעדער-הייזל, און דער גאַנצער נאַפֿט האָט אויסגערונען. כאַטש מען האָט קיינעם ניט געכאַפט ביי דער האַנט, האָט מען געוויסט אַז דאָס האָט צעגעלעק געטאָן. דאָס האָט ער זיך נוקם געווען דערפֿאַר, וואָס דער קרעמער האָט נישט געוואָלט געבן אויף באַרג זיין ווייב אַ קוואַטירל נאַפֿט פֿאַרן לעמפל. עס האָט געפֿעלט אַ האַר, אַז דאָס גאַנצע דאָרף זאָל אָפּגיין מיטן פֿייער. אַן אַנדערש מאָל פֿלעגט ער אָנצינדן די ראַצן, וואָס ער האָט געכאַפט ביי זיך אין הויז, און לאָזן זיי ברענענדיקע לויפֿן איבער די פֿעלדער, און גראַד דאָן ווען די טריקעניש איז גרויס. אַ סך מאָל פֿלעגט ער גאָר חוזק מאַכן פֿון די פּויערים, אָפּנאָרן און מאַכן זיי צו לייטנס געלעכטער.

פֿאַר די עטלעכע יאָר צייט האָבן די פּויערים נישט איין מאָל געפֿאָדערט ביים "ווייט", מען זאָל דעם צעגעלעק אַרויסטרייבן, די שוואַרצע קרעציקע שאָף פֿון דער ריינער סטאַדע אַרויסנעמען. אָבער דער "ווייט" האָט גאָרניט געטאָן דערצו.

-- אַז מען האָט אים נישט געכאַפט ביי דער האַנט, קאָן מען גאָרנישט ניט טאָן -- האָט ער געטיינעט-אַזוי איז דאָס געזעץ.

איצט, נאָך די פֿערד, וואָס מ'האַט אַרויסגעגנבֿעט פֿון רפֿאלס שטאָל אַרויס, האָט דאָס בלוט ביי אַלעמען געקאַכט פֿון צאָרן קעגן צעגעלעקן.

-- וואָס פֿאַר אַן עלצטער ביסטו? -- האָבן זיי געשריגן צום "ווייט" -- אַז דו קענסט דאָס דאָרף נישט אָפּהיטן פֿון שלעכטס?

-- וואָס פֿאַר אַ בעל-הבית ביסטו, אַז מיר זיינען נישט זיכער מיט די פֿערד אין די שטאָלן?

דער "ווייט" אַ פֿאַרלאָרענער, אַ צעטומלטער פֿון די געשרייען אויף אים, איז געשטאַנען מיט אַן אַראָפּגעלאָזענעם קאָפּ. פּלוצלונג האָט ער אויסגעגליכן די ברוסט, אַרויסגעזעצט דאָס בלעכל פֿון זיין אַמט, און אַ קלאַפּ געטאָן מיטן שטעקן אין דרײַערד:

-- וואָס שלעפּן זיך דאָ די "באַבעס" מיט די קינדער הינטער די טריט? -- האָט ער זיך גענומען בייזערן -- מען קען קיין וואָרט נישט אויסרעדן -- אַהיים, ווייבער, אַהיים!

די ווייבער האָבן אַ בליק געכאַפט צו די מענער, צו זוכן זייער הילף, אָבער די מענער האָבן זיי קיין הילף נישט געגעבן. זייערע אויגן זיינען געווען בייז. האָבן די ווייבער פֿאַרשטאַנען, אַז זיי זיינען איבעריק דאָ, און זיי האָבן גענומען די קינדער און אומווייליק אַוועק אַהיים. אַז די ווייבער זיינען שוין געווען היפש דערווייטערט, האָט דער "ווייט" אויפֿגעהויבן די האַנט און געגעבן אַ צייכן, מען זאָל אים הערן.

-- מענטשן -- האָט ער געזאָגט שטיל -- די צונג צווישן די ציין האַלטן קענט איר?

-- אַז מ'דאַרף, וועט מען האַלטן -- האָבן קולות געענטפֿערט.

-- הערט זשע, וואָס איך רעד צו אייך -- האָט דער "ווייט" סודותדיק געזאָגט -- איך קען צעגעלעקן גאַרנישט טאָן. איך האָב גאַרנישט געפֿונען. אָבער צו וואָס דאַרפֿט איר מיד? פויערים דאַרפֿן אליין זיך קענען אָן עצה געבן מיט אַ גנבֿ, איך וועל פֿון גאַרנישט ניט וויסן . . .

איידער עמעצער נאָך האָט אַ וואָרט אויסגערעדט, האָט דער "ווייט" זיך איינגעוויקלט אין זיין ברוינער קאַפּאַטע און גיך אַוועק.

די פויערים האָבן זיך איבערגעקוקט:

ריכטיקע רייד!

שוין לאַנג געדאַרפֿט טאָן.

אַז די פּאָליציי גיט אונדז נישט קיין גערעכטיקייט, וועלן מיר אליין זי נעמען.

-- פויערישע גערעכטיקייט, ברידער!

צו צעגעלעקן צוריקגיין!

-- אַפּרוימען אים, דעם הינטישן זון!

די קישקעס אַרויסלאָזן!

יאָן דער שמיד האָט אויפֿגעהויבן אַ פֿאַרשמירטע,
פֿאַרקאַשערטע האַנט.

-- שרייט נישט אַלע ווי די גענדז -- האָט ער געזאָגט -- אַ זאָך
דאָרף מען טאָן באַרעכנט; קיינער זאָל נישט וויסן, און נישט מיט די
בלויזע הענט. צעגעלעק איז אַ שלעגער, מעגלעך, אַז ער האָט אַ ביקס
אין שטוב.

-- ריכטיק -- האָבן די פויערים צוגעגעבן -- קלוגע רייד
רעדסטו, יאָן.

דער שמיד האָט אַ שמייכל געטאָן אין זיינע וואַנצעס אַריין פֿון
די שבתים וואָס מען גיט אים, און געגעבן באַפֿעלן ווי אַן עלצטער.

-- גייט יעדער צו זיך אַהיים -- האָט ער באַפֿוילן -- און רעדט
קליין וואָרט נישט, אפֿילו פֿאַר די אייגענע ווייבער נישט. ביינאַכט, ווען
די ווייבער און קינדער וועלן שוין שלאָפֿן, נעמט יעדער אין דער האַנט
וואָס עס לאָזט זיך, אַ האַק, אַ מעסער אָדער אַ שטעקן און קומט
זיך צונויף ביי רפֿאלס מיל. פֿון דאָרט וועלן מיר שטילערהייט אַוועק
צו צעגעלעקן. אַז פּאָליציי וועט צומאָרגנס קומען, זאָל קיינער פֿון
אונדז נישט וויסן גאָרנישט. געדענקט זשע ביי דער מיל טרעפֿן מיר
זיך!

די פויערים זיינען שווייגנדיק זיך פֿאַנאָנדערגעגאַנגען יעדער צו
זיין היים, צו זיין אַרבעט. רפֿאל דער מילנער איז אַוועק צו זיך.
אַבער אַנשטאָט אַריינצוגיין אין מיל, איז ער אַריין צום ווייב אין
קיד.

ביילע -- האָט ער געזאָגט שטיל -- אַ ניי אומגליק אויף מיין
קאָפּ.

ביילע האָט פֿאַרבראַכן די הענט, נאָך איידער זי האָט געוויסט
עפעס. רפֿאל האָט איר אַ דערשראָקענער דערציילט, וואָס מען האָט

אים אָנגעזאָגט נישט צו דערציילן. און מיד האָבן זיי גערופֿן מיט זיך
-- האָט ער מיט שרעק גערעדט -- וואָס טוט מען?

רפֿאל און זיין ווייב זיינען געזעסן שווייגנדיקע. זיי האָבן
גאַרנישט געוויסט וואָס צו טאָן. פֿון שטענדיקן וווינען אין די
דערפֿער, האָבן זיי גוט געוויסט וואָס פֿויערים קענען אָפטאָן, ווען זיי
טיילען אויס גערעכטיקייט. קיין שום רחמנות איז נישטאָ ווען זיי
טראָגן אַרויס אַ משפט קעגן אַ זינדיקן. איבערהויפט זיינען זיי
ביטער, ווען זיי פֿאַקן אַ פֿערד-גנבֿ. ביסלעכווייז דערהרגענען זיי
אַזעלכן. און כאָטש רפֿאל און זיין ווייב האָבן געגלויבט, ווי די
איבעריקע איינוווינער אין דאָרף, אַז ניט קיין אַנדערער ווי צעגעלעק
האָט זיי די פֿערד אַרויסגעפֿירט פֿון שטאַל אַרויס, האָבן זיי
אויפֿגעשוידערט פֿון געדאַנק בלויז, אַז מ'וועט אים דערהרגענען אין
דער נאַכט.

-- וויי איז מיר -- האָט רפֿאל געזיפֿצט -- אַ האַק האָבן זיי מיר
אָנגעזאָגט מיטצונעמען.

כאָטש רפֿאל איז נישט געווען קיין גרויסער למדן, האָט ער
געוויסט, אַז רציחה איז דאָס ערגסטע אין דער וועלט. אין זיין גאַנצן
לעבן האָט ער קיין מאָל קיין בלוט נישט פֿאַרגאָסן, נישט נור פֿון אַ
מענטשן, נאָר אפֿילו נישט פֿון קיין חיה. ער האָט אפֿילו נישט רעכט
פֿאַרטראָגן, ווען די שכנים פֿלעגן קוילן אַ חזיר און דער חזיר האָט
סיגאַנצע דאָרף מיט זיינע קולות פֿאַרטויבט. נאָך ווינציקער האָט ער
געקענט ליידן, ווען די פֿויערים אין דאָרף פֿלעגן זיך אַ מאָל שיכורע
צעשלאָגן און מיט "קלאָניצעס" פֿון די וואָגנס די קעפֿ זיך עפֿענען.
ביי זיין גאַנצן כוח, האָט ער געפֿילט אַן עקל צו בלוט. אפֿילו ווען ער
פֿלעגט אַ מאָל אַראָפֿברענגען דעם שטעטלשן שוחט צו זיך אין דאָרף
און שעכטן אַ קעלבל, האָט ער ניט געקענט צוקוקן זיך צו דער
שחיטה. דער שוחט פֿלעגט אים אויסרעדן:

-- אַז מען מאַכט אַ ברכה, פֿילט די בהמה נישט קיין ווייטיק,
רבֿ רפֿאל -- האָט ער אים געזאָגט.

רפֿאל האָט דעם שוחט געגלויבט, אָבער קוקן פֿונדעסטוועגן ווי
מען שעכט אַ קאַלב, האָט ער נישט געקאַנט. אַ חלשות פֿלעגט אויף
אים אָנפֿאַלן. איצט האָבן די שכנים אים געהייסן קומען מיט אַ

האַק, אַפצורוימען אַ מענטשן ביינאַכט, די קישקעס אים אַרויסצולאַזן.

-- וואָס טוט מען? וואָס טוט מען? -- האָט ער געפֿרעגט זיך אַליין, וויסנדיק גאַנץ גוט אַז ער האָט נישט קיין תשובֿה.

רעדן צו די פויערים וועגן רחמנות האָט ער נישט געקאַנט. ער האָט געקענט די שכנים זיינע, געוויסט, אַז כאָטש זיי האַלטן פֿון אים, וועלן זיינע רייד קיין פעולה נישט האָבן. ער וועט זיך בלויז נאַריש מאַכן, דאָס אַלץ. אַפּזאָגן זיך פֿון מיטגיין, האָט אַוודאי קיין זין נישט געהאַט. זיי וועלן אים האַלטן פֿאַר אַ פחדון, וואָס היט זיך די אייגענע פֿעל, ווען אַלע אַנדערע שטעלן זיך אַיין. דערצו האָבן זיי זיך אָנגענומען פֿאַר אים. צוליב זיינע פֿערד וואָס מען האָט אַרויסגעפֿירט פֿון שטאַל, ווילן זיי צעגעלעקן אַפּרוימען. וואָס פֿאַר אַ פנים וועט עס האָבן, ווען ער וועט זיי אַזוי אַפּצאָלן דערפֿאַר.

ביילע האָט אַרויסגענומען פֿון דער קיך אַ טאַפּ פאַרעדיקע קאַרטאָפֿל און אָנגעשאָטן אין ליימענע שיסלען. זי האָט אַרויפֿגענומען פֿון קעלער קאַלטע זויער-מילך און אַוועקגעשטעלט אויף דעם טיש. דערצו האָט זי אויך אַ יונגע ציבעלקע צעשניטן און פֿאַרבראַקט די הייסע קאַרטאָפֿל. די געשמאַקע פאַרע איז זיך צעגאַנגען איבער דער קיך.

רפֿאל -- האָט זי געזאָגט -- גיי צו עסן. האָסט נאָך היינט אין דיין מויל נישט געהאַט.

רפֿאל האָט נישט געקאַנט עסן. אַ שווייגנדיקער איז ער אַרויס אין דרויסן. אין הויף איז נאָך אַלץ דער געהרגעטער הונט געלעגן. רפֿאל האָט אים אַוועקגעשלעפט הינטערן הויף און אַ טיפֿן גרוב פֿאַר אים אויסגעגראָבן. אַ מידער פֿון גראָבן און פֿון עגמת-נפֿש איז ער אין דער מיל אַריין און זיך אין די לידיקע זעק אַריינגעוואָרפֿן.

-- גאָט -- האָט ער גערופֿן, אויפֿהייבנדיק די שוואַרצע אויגן צו די אויסגעפֿוילטע קראָקוועס -- העלף מיר, טאַטע זיסער אין הימל.

ער האָט זיך איבערגעדעקט מיט אַ זאַק און שווער איינגעשלאָפֿן.

אַ גאַנצן טאָג און אַ שטיק אין אַוונט אַריין איז רפאל
אָפגעשלאָפן אין מיל. ווען די הינט אין דאָרף האָבן אָנגעהויבן
שטאַרק בילן אויף דער נאַכט, וואָס איז אָנגעקומען, האָט ער
אויפֿגעפֿנט די אויגן און אַרומגעקוקט זיך אַרום זיך. דורך אַ נישט-
פֿאַרלאָטעטן לאַך אין שינדל-דאָך האָט אַ שטיקל אויסגעשטערנטער
הימל אַריינגעקוקט. רפאל האָט זיך דערמאָנט, אַז ער האָט
דורכגעלאָזט אַ מינחה און אַריין אַ מרה-שחורהדיקער אין שטוב.
ביילע זיין ווייב האָט אים ווידער גערופֿן עסן :

רפאל, וועסט דאָך פֿאלן פֿון די פֿיס -- האָט זי געזאָגט -- גיי צו
און עס עפעס אָפֿ.

-- כיוועל דאָוונען מערב -- האָט רפאל געענטפֿערט, און ער
האָט זיך געוואָשן די הענט.

אין מיטן דער שמנה-עשרה האָט ער דערהערט טריט, וואָס
דערנענטערן זיך. ער האָט גיך אָפגעזאָגט די שמנה-עשרה און
אַרויסגעקוקט דורכן פֿענצטער. די ערשטע פויערים האָבן גענומען
אָנקומען און זיך אויסגעזעצט אויפֿן קלאַץ אין הויף. די פֿייערלעך פֿון
זייערע מאַכאַרקע-פֿאַפֿיראַסן האָבן געלויכטן און געלאָשן זיך אין
דער טונקלקייט.

זיי קומען אָן -- האָט ער געשעפטשעט -- וואָס טוט מען, ביילע?

אַ וויילע איז ביילע געשטאַנען אַ פֿאַרשטיינערטע, מיט ביידע
הענט פֿאַרלייגט אויף דער ברוסט. באַלד איז איר אַ געדאַנק
איינגעפֿאַלן. פֿון איר באַבע דער אַרענדאַרקע האָט זי קינדווייז נישט
אין מאָל געהערט ווי אַזוי זי פֿלעגט ראַטעווען דעם זיידן, ווען דער
פריץ פֿלעגט זיך אָנשיכורן און געוואָלט אים שלעכטס טאָן.
שטענדיק פֿלעגט זי אים אין בעט אַריינלייגן, אַ הייסע שטאַרץ צום
בויך צולייגן און אָנגעזאָגט אים, ער זאָל קרעכצן, מיט אַלע כוחות
קרעכצן. אָט דער באַבעס עצה איז ביילען איצט אין קאַפֿ אַריין. זי
האָט שנעל צערודערט דאָס שטרוי אין מאַנס בעט, עטלעכע קישנס
אָוועקגעלייגט צוקאַפֿנס, ווי געוויינלעך מען מאַכט פֿאַר אַ קראַנקן
און רפאלן אַריינגעוואָרפֿן אונטער דעם איבערבעט.

ביזט קראַנק -- האָט זי אים אָנגעזאָגט -- הערסט! קראַנק
ביזטו, דער בויך טוט דיר וויי.

רפֿאל האָט זיך געשעמט:

ביילע, גאָט איז מיט דיר -- האָט ער געמורמלט -- זיי האָבן
דאָך מיך אין דער פֿרי געזען.

רעד נישט און צי בעסער אַראָפּ די שטיוול פֿון די פֿיס -- האָט
ביילע באַפֿוילן.

איינס און צוויי האָט זי אַ כאַפּ געטאָן אַ פֿייערקע פֿון דער קיך,
איינגעוויקלט זי אין שמאַטעס און צוגעלייגט רפֿאלן צום בויך;
דערנאָך האָט זי אים איבערגעדעקט און אַוועקגעזעצט זיך אויפֿן
ברעג בעט לעבן אים.

קרעכץ, -- האָט זי אים געזאָגט, -- ווי גאָט איז דיר ליב, רפֿאל,
קרעכץ.

די שטימען אין דרויסן האָבן זיך אַלץ מער געהערט אויפֿן הויף.
באַלד האָט זיך דורכגעשניטן אַ פֿייף. אַז קיינער איז נישט אַרויס,
זיינען די פויערים אַריין אין שטוב.

ראַפֿאַל -- האָבן זיי גערופֿן -- וווּ ביזטו?

ביילע האָט זיך געשטעלט לעבן בעט ווי אַ שוץ.

■ רפֿאלן האָט דער בויך געכאַפט -- האָט זי געזאָגט אַ
קרעכצנדיקע.

כ'האָב אים שוין עטלעכע שטאַרצן צוגעלייגט און עס העלפֿט
נישט. אַלץ פֿון עגמת-נפֿש איבער די פֿערד, אַט ליגט ער.

די פויערים האָבן געקוקט אויף דער שוואַרצער באָרד זיינער,
וואָס האָט אַרויסגעקוקט פֿון בעטגעוואַנט אַרויס, און שווער
געשוויגן. דער שמיד, מיט אַ שטיק אייזן אין האַנט, האָט אַפּגעדעקט
די פּערענע.

דער בויך געכאַפט -- האָט ער נאָכגעשפּעט ביילען -- מיר קען
מען אַזעלכע זאַכן

נישט איינרעדן. איך פֿאַרשטיי מיד אויף ייִדישע קונצן.

רפֿאל האָט דערפֿילט אַן עמעסן ווייטיק אין די גדרים :

שכנים, -- האָט ער געמורמלט, -- האָב איך אייך שוין אַ מאָל
אַפּגענאַרט?

יאָן האָט מיט פֿעס צוגעדעקט אים צוריק מיט דעם
איבערבּעט :

גלייבט אים נישט מענטשן -- האָט ער געזאָגט צו די פּויערים --
דאָס וויל ער זיך אויסדרייען פֿון מיטגיין, דער ייד . . . אַפּטיילן זיך
פֿון דאָרף ווי אַ פֿרעמדער.

ביילע האָט ביידע הענט פֿאַרבראַכן :

מענטשן האַרציקע -- האָט זי אָנגעהויבן רעדן.

יאָן האָט איר איבערגעריסן :

-- שווייג, ביילע -- האָט ער געזאָגט מיט צאָרן -- מיר'ן אַליין
גיין. אָבער מיר'ן עס געדענקען -- קומט, מענטשן!

קומט! -- האָבן די פּויערים געזאָגט, און אַרויסגעשפּאַרט זיך
פֿון שטוב.

אין דער שטילער אויסגעשטערנטער נאַכט האָבן די פּויערים
פֿון ליעשנאָווקע צוויי משפּטים אַרויסגעגעבן איבער מענטשן, וואָס
קענען ניט זיין מיט דער עדה: דעם גנבֿ צעגעלעק האָט מען
דערהרגעט, מיט דרענגער דאָס האַרץ אונטערגעהאַקט. רפֿאל דעם
מילנער האָט מען מיט שטיינער די שוויבן פֿון שטוב אויסגעשלאָגן.

גלייך אויף צו מאָרגנס האָט רפֿאל גענומען זוכן אַ קונה אויף
זיין מיל און די פֿעלדער.

-- כיוועל פֿאַרקױפֿן אין מקח -- האָט ער געזאָגט צו די
מעקלערס -- כיוויל אַריבער צו ייִדן אין שטאָט.